

PRAVA ZA SVE
učinimo ljudska prava stvarnim

M. Mustafe Bašeskije 12/II
Tel/Fax: 033 203 070
Tel/Fax: 033 200 736
E-mail: rights_for_all@open.net.ba

Web: www.rightsforall.ba

icva
Inicijativa i civilna akcija

ICVA Sarajevo
Radićeva 1/II
Tel: +387 33 210 201
Fax: +387 33 668 297
E-mail: icva@bih.net.ba

Website: www.icva-bh.org

Vodič

za borbu protiv nasilja u porodici

**Vodič za borbu protiv nasilja u porodici:
Kako pomoći žrtvama nasilja u porodici – osnovne informacije**

Decembar, 2010. godine
Sarajevo

Vodič za borbu protiv nasilja u porodici: Kako pomoći žrtvama nasilja u porodici – osnovne informacije

Izdavači:

Prava za sve

u partnerstvu sa

ICVA

Izradu i izdavanje ovog vodiča podržao:

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji su isključivo stavovi autora i ne odražavaju nužno stajališta UN Fonda za okončanje nasilja nad ženama, UNIFEM-a, Ujedinjenih naroda ili bilo koje UN agencije.

Sadržaj

Zašto Vodič?	5
Šta su to ljudska prava?	7
<i>Ko je odgovoran za zaštitu ljudskih prava? .....</i>	<i>11</i>
<i>Šta su to ženska ljudska prava? .....</i>	<i>12</i>
Nasilje u porodici	15
<i>Ko čini porodicu? .....</i>	<i>15</i>
<i>Šta je to nasilje u porodici? .....</i>	<i>16</i>
<i>Kako prepoznati nasilje u porodici? .....</i>	<i>17</i>
<i>Zašto žene trpe nasilje? .....</i>	<i>20</i>
Zakonska prava žrtve nasilja u porodici	22
Zaštitne mjere	23
<i>Kome se obratiti za pomoć u slučaju nasilja u porodici? – ko pomaže žrtvama porodičnog nasilja? .....</i>	<i>24</i>
<i>Uloga državnih institucija u zaštiti od nasilja u porodici .....</i>	<i>25</i>
<i>Uloga nevladinih organizacija u zaštiti i pomoći žrtvama nasilja u porodici .....</i>	<i>28</i>
Rad sa žrtvama nasilja	30
<i>Kako pristupiti i pružiti pomoć žrtvi nasilja? .....</i>	<i>30</i>
<i>Kako razgovarati sa žrtvom nasilja? .....</i>	<i>33</i>
Savjeti za aktivistice	33

Praćenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici	36
Kratke smjernice za rad u zajednici	39
Kontakt informacije o organizacijama i institucijama kojima se mogu obratiti žene žrtve nasilja u porodici	41

Zašto Vodič?

Nasilje u porodici je široko rasprostranjen i duboko ukorijenjen društveni problem u mnogim zemljama širom svijeta. Nasilje u porodici se dešava neovisno o bogatstvu ili siromaštvu, religiji, te obrazovanju zajednice ili porodice. Društva se razlikuju jedino prema tome koliko brzo i efikasno reaguju u cilju zaštite žrtve i kažnjavanju počinioca nasilja. Efikasan je onaj sistem u kojem kada se žrtve nasilja odluče prijaviti nasilje, nadležne institucije pokrenu odgovarajuće postupke, zaštite žrtvu i adekvatno kazne počinioca. Samo na ovakav način se nasilnicima stavlja do znanja da nasilje u porodici nije dozvoljeno, da se kažnjava i da društvo neće tolerisati nasilje.

BiH je duboko tradicionalno i patrijarhalno društvo. Tradicionalne predrasude održavaju mišljenje da je ovaj oblik nasilja privatna stvar porodice u što se niko ne treba miješati. Nije rijetkost da se za nasilje često krivi žena, jer je upravo ona ta koja dovodi do tenzija u porodici ili vezi, te da je stoga izazvala i zaslužuje nasilje koje joj se desilo. Od žene se očekuje da šuti o nasilju jer je to njena sramota i neuspjeh. Također, očekuje se i da ostane u vezi u kojoj trpi nasilje jer, prema ovakvim mišljenjima, obaveze prema porodici imaju prioritet u odnosu na lična prava žene. Često se čuje da je ostanak u nasilnoj vezi potreban radi “dobrobiti” djece. Tako se dešava da umjesto da se nasilje javno osuđuje i ne prihvata, te se pruži pomoć i podrška žrtvi, okolina često opravdava nasilje tražeći razloge u ponašanju ili karakteru žrtve.

Kada društvo nije spremno da bezrezervno osudi nasilje, te adekvatno i brzo reagira na slučajeve nasilja, ono u suštini, štiti nasilnika. Nasilnik je taj kome odgovara šutnja žrtve. Negiranje počinjenog nasilja i dovođenje u sumnju onoga što se žrtvi dogodilo doprinosi nekažnjavanju počinioca.

Kako bi se ovakvo stanje promijenilo ključno je da prije svega samo društvo iskaže jasan stav da je nasilje u porodici neprihvatljivo i da se svaki počinitelj nasilja treba adekvatno kazniti. Ovo se može ostvariti, donošenjem odgovarajućih zakona i njihovim dosljednim provođenjem, kao i osposobljavanjem nadležnih institucija za postupanje u slučajevima nasilja. Isto tako je važna prevencija koja uključuje informisanje svih građana i građanki o zakonima i pravu na život bez nasilja, te da je bilo koja vrsta nasilja, od verbalnog do fizičkog, predstavlja kršenje ljudskih prava i zabranjena je zakonom. Kada zajednica počne osuđivati a institucije adekvatno kažnjavati nasilnike za ono što su uradili, i žrtve će se lakše odlučivati da prijave nasilje.

U BiH postoje adekvatni zakoni za zaštitu od nasilja u porodici. Problem je u tome što mnoge žene, žrtve nasilja, u najvećem broju uopšte ne znaju za ove zakone, nemaju informacija koje im mogu pomoći da saznaju svoja prava iz zakona, te stoga ne znaju kome da se od nadležnih institucija obrate u takvim slučajevima. Stoga je veoma važno omogućiti svima dostupnu javnu informaciju o postupanju u slučaju nasilja u porodici (da je nasilje zakonom zabranjeno i kažnjivo, te kome i kako se obratiti u ovakvom slučaju, o postojećoj pomoći i podršci). Samo osobe koje znaju svoja prava mogu ih i tražiti.

Istovremeno, djeluje se preventivno jer potencijalni nasilnici znaju da postoje zakonske kazne za ovakva djela.

Cilj ovog Vodiča jeste da se ženama pruže osnovne informacije o tome:

- šta su to osnovna ljudska prava, naročito ženska ljudska prava
- da nasilje u porodici predstavlja kršenje ljudskih prava i
- da se žrtvama nasilja u porodici pruže potrebne informacije o njihovim pravima u skladu sa zakonima

Vodič će koristiti aktivistice koje rade u romskim zajednicama u cilju informisanja žena ali i muškaraca o ljudskim pravima, pravu na život bez nasilja, kao i zakonima koji regulišu ovu oblast.

Šta su to ljudska prava?

Ljudska prava su prava koja se stiču rođenjem i jednaka su za sve ljude na svijetu. To znači da svaka osoba ima pravo na zaštitu svojih ljudskih prava, bez obzira na spol, pripadnost nekom narodu, rasi, obrazovanju, socijalnom ili imovinskom statusu, ili bilo kojem drugom osnovu. Ovo znači da svi mi posjedujemo ova prava još od momenta svog rođenja i ne mogu nam biti oduzeta.

Ljudska prava se ne zaslužuju - svi ih imamo i to samo zato što smo ljudska bića.

Ljudska prava obuhvataju različita područja ljudskog života i dijelimo ih u nekoliko ključnih grupa:

- lična prava (npr. pravo na život, pravo na slobodan razvoj osobe)
- politička i građanska prava (npr. pravo da glasa ili pravo da budeš biran)
- socijalna, ekonomska i kulturna (pravo na rad, na obrazovanje) i
- prava treće generacije (npr. pravo na čistu okolinu)

Sve ove različite grupe ljudskih prava zapravo su jednako važne i zato su ljudska prava nedjeljiva i međusobno povezana.

Sva ljudska prava su međusobno povezana i jednako važna!

Tako je lično pravo svake osobe pravo na život i na ljudsko dostojanstvo u što svakako spada i pravo na život bez nasilja. Kršenje ovih ljudskih prava predstavlja u praksi

prepreku za uživanje brojnih drugih prava kao što su politička i građanska, i/ili ekonomska, socijalna i kulturna prava.

Tako na primjer, djevojčice koje su spriječene da ostvare pravo na obrazovanje zbog stava porodice da je to njima nepotrebno obzirom da će se udati, ili zbog nedostatka finansijskih sredstava porodice, za posljedicu ima nemogućnost uživanja prava na rad i zaposlenje, zbog čega kao odrasle žene nemaju sredstava da prežive izvan porodice i zajednice, ekonomski su ovisne su o drugima, a to je najčešće muž, zbog čega su veoma često i prisiljene da trpe nasilje u porodici.

Zašto se ljudska prava tiču svih nas? Zato što ljudska prava:

- predstavljaju osnovu koja garantuje svima ista prava, iste mogućnosti, istu zaštitu
- regulišu odnos između države i pojedinca putem zakona i drugih propisa
- oblikuju stvarnost u kojoj živimo

Svako od nas treba poštovati ljudska prava i dostojanstvo ljudi koji žive oko nas jer samo tako ćemo spriječiti kršenje ljudskih prava.

Svaki čovjek ima različite lične karakteristike ili svojstva. Sa njima se ili rađamo – urođene, ili ih stičemo tokom života – stečene. Neke od urođenih karakteristika osobe su spol, nacionalna, rasna ili religijska pripadnost i sl., dok su stečene npr. izbjeglica, povratnik, osoba sa invaliditetom, i sl.

Svako različito postupanje ili neopravdano pravljenje razlike prema jednom licu ili grupi s obzirom na neka lična svojstva, a kojim se ograničava ili onemogućuje u uživanju bilo kojeg prava jeste diskriminacija!

Poštovanje ljudskih prava isključuje diskriminaciju ili onemogućavanje da se uživa bilo koje pravo samo zbog toga što smo drugačiji od drugih zbog neke od urođenih ili stečenih karakteristika.

Ljudska prava koja postoje samo za pojedine – nisu ljudska prava to su privilegije!

Ljudska prava – štite nas i omogućuju da budemo ono što jesmo!

Ko je odgovoran za zaštitu ljudskih prava?

Različita međunarodna tijela donose dokumente/konvencije kojima se štite ljudska prava. Ovi međunarodni dokumenti uglavnom ciljaju na zaštitu određenih kategorija osoba ili prava. Tako postoji Konvencija za zaštitu ženskih ljudskih prava, dječjih prava, prava manjina, osoba sa invaliditetom, itd. Ovi dokumenti su nastali kao sporazum država članica sa jedne strane i međunarodnih tijela sa druge strane.

Država se potpisivanjem ovih dokumenata zapravo obavezuje da osigura svim građanima uživanje ljudskih prava onako kako se to ovim dokumentima i nalaže. Zato je država prvi i najvažniji garant zaštite ljudskih prava svakog pojedinca. Država je odgovorna međunarodnoj zajednici kao i svojim građanima za osiguranje ljudskih prava.

Država, koju čine različiti organi i institucije i ljudi koji u njima rade, kao i svi oni koji su izabrani u različite parlamente od strane građana, su obavezni uspostaviti pravni sistem unutar zemlje koji će omogućiti zaštitu ljudskih prava svih osoba, bez diskriminacije po bilo kom osnovu i to prije svega donošenjem različitih zakona, ali i osiguranjem da se ti zakoni u praksi provode. Osiguranje ljudskih prava znači i uspostavljanje sudske i druge kontrole radi kažnjavanja onih koji ih krše.

Najveći garant zaštite ljudskih prava je država koja to čini donošenjem zakona i efikasnim djelovanjem različitih institucija!

Međutim, uprkos zakonima i jednakosti svih ljudskih prava, ona se u praksi ne primjenjuju uvijek jednako za sve. Kombinacija društvenih, ekonomskih, i političkih interesa, tradicije i predrasude veoma često stavljaju upravo žene u drugorazredni položaj.

Šta su to ženska ljudska prava?

Prava žena jesu ljudska prava jer i žene su ljudska bića!

Ovo je zaista potpuno logično. Mnogi se pitaju zašto onda postoje posebno „ženska prava.“ Zar nacionalni zakoni i brojni međunarodni dokumenti kojima se štite ljudska prava ne važe jednako i za žene i za muškarce?

Na žalost, dugo kroz istoriju prisutna je nejednakost postupanja prema ženama i muškarcima. Kroz istoriju borbe za ljudska prava prepoznato je da se žene suočavaju sa brojnim i mnogo većim izazovima u ostvarenju svih prava. Također, uočeno je kroz dugi

niz godina primjene međunarodnih dokumenata za zaštitu ljudskih prava da muškarci i žene garantovana prava uživaju u različitom obimu, da su oblici i učinak diskriminacije različiti u odnosu na žene, da je diskriminacija žena sistemska. Žene se još i danas svrstavaju u tzv. ranjivu grupu stanovništva u kojoj se nalaze i djeca, stari, osobe sa invaliditetom, i sl.

Zbog svega ovoga borba za zaštitu ženskih prava se javila kao izraz dubokog nezadovoljstva i kao odgovor na česta kršenja ljudskih prava upravo nad ženama. Prava žena i danas se krše bez ikakvih, ili pak ozbiljnih posljedica za prekršitelje u mnogim zemljama. Žene su uskraćene uživanja mnogih prava koja su im odavno zagarantovana međunarodnim dokumentima, ali i nacionalnim zakonima.

Organizacije koje se bore za prava žena širom svijeta ovo su davno prepoznale i zbog toga i pokrenule borbu za zaštitu ljudskih prava žena, što je prihvaćeno na globalnom nivou. Kao rezultat te borbe između ostalog je i donošenje tzv. Ženske konvencije (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, koja je donesena od strane UN 1979.godine), a koja je posebno posvećena zaštiti prava žena.

Žensku Konvenciju, je potpisala i BiH te se tako obavezala na međunarodnom nivou omogućiti ženama uživanje svih prava jednako i ravnopravno sa muškarcima. Prvi korak ka tome jeste donošenje odgovarajućih zakona, kao što je npr. Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici. Ovim zakonima se omogućavaju jednaka

prava žena, odnosno osigurava se jednak zakonski tretman. Drugi korak i mnogo teži jeste osigurati da se ti zakoni u praksi i provode i ostvaruju u punom obimu, što zapravo znači osigurati stvarnu ravnopravnost žena u praksi.

Veliki korak u cilju zaštite ženskih ljudskih prava na globalnom nivou je bilo i uključenje borbe nasilja prema ženama u Bečku deklaraciju i Program aktivnosti (Izveštaj sa Svjetske konferencije o ljudskim pravima održane 1993 u Beču). Nadalje, UN su usvojile posebnu Deklaraciju o nasilju nad ženama, 1993, a Komisija za ljudska prava je 1994. postavila Posebnu izvjestiteljku za nasilje nad ženama.

Priznanje da nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava čini vlade i međunarodna tijela odgovornim, da žrtvama pruže odgovarajuću zaštitu kroz zakone i praksu, a nasilnike adekvatno kazne. Žene sada mogu zahtijevati od odgovornih institucija vlasti zaštitu od nasilja.

***Nasilje nad ženama jeste kršenje ljudskih prava!
Nasilje u porodici nije privatna stvar!***

Država kao ni nasilnici više ne mogu tvrditi da je nasilje u porodici "privatna stvar". Postavljanjem ovog pitanja u oblast ljudskih prava, međunarodna zajednica je potpuno odbacila ovaj argument.

Ujedinjene nacije, ali i druga regionalna i međunarodna tijela, su obavezni da tretiraju pitanje nasilja nad ženama, kao problem iz oblasti ljudskih prava.

Nasilje u porodici

Ko čini porodicu?

Porodica je životna zajednica roditelja i djece i drugih njenih članova (rodbina) koju čine:

- muž i žena koji su u braku ili žive u vanbračnoj zajednici
- njihova djeca (zajednička ili iz ranijih brakova)
- bivši bračni ili vanbračni supružnici i njihova djeca
- usvojlac i usvojenik
- staralac i šticećenik, kao i druga lica koja sada žive ili su ranije živjela u zajednici
- roditelji sadašnjih i bivših supružnika (svekar i svekrva, tast i tašta)
- očuh i maćeha

Zakon kaže da se odnosi među članovima porodice zasnivaju na međusobnom poštovanju, pomaganju, privrženosti i skladnim odnosima, uz obavezu zaštite djece i poštovanja ravnopravnosti žena i muškaraca.

Članovi porodice moraju poštovati prava, slobode i sigurnost drugih članova porodice!

Niko unutar porodice ne smije ograničavati ili onemogućavati druge članove porodice u njihovim pravima i slobodama!

Član porodice ne smije podčinjavati drugog člana porodice.

Šta je to nasilje u porodici?

Nasilje je kada jedan ili više članova porodice prijeti da će nešto loše uraditi ili nešto loše uradi drugom članu porodice bez obzira da li žrtva ima lake ili teške povrede.

Nasilje je i kada član porodice ne dozvoljava drugom da se kreće, druži ili zarađuje na način kako to želi ili može.

Nasilje je i ako jedan član porodice ne uradi nešto što je bio obavezan prema zakonu (npr. nebriga i nepažnja prema članovima porodice, ili nepružanje pomoći i zaštite članu porodice,...).

Nasilnik može biti bilo ko: muž, žena, svekar, svekrva, djeca, ili druga rodbina. Nasilje se dešava u bogatim i siromašnim porodicama, i nema veze sa godinama nasilnika ili žrtve, njihovom nacionalnosti ili religijom. Najčešće žrtve porodičnog nasilja su žene i djeca.

Nasilje u porodici je zabranjeno zakonom i kažnjivo je!

Kako prepoznati nasilje u porodici?

FIZIČKO NASILJE se najlakše prepoznaje. Fizičko nasilje je kada nasilnik člana porodice:

- udara, gura, čupa kosu, šamara, davi, veže
- gađa raznim predmetima
- zaključava i na drugi način ograničava kretanje
- namjerno nanosi opekotine
- prijeti i/ili koristi pištolj, nož ili drugo oružje
- izlaže različitim vrstama opasnosti, itd.

Često se nekoliko načina fizičkog nasilja dešava istovremeno. Uz ovaj oblik nasilja se skoro uvijek pojavljuje i psihičko nasilje.

PSIHIČKO NASILJE (emocionalno nasilje) je najmanje vidljivo i prepoznatljivo. Često žrtve odmah i ne primijete da nešto nije u redu.

Psihičko nasilje je kada nasilnik:

- stalno kritikuje i podcjenjuje žrtvu (npr. govori joj da je debela, ružna, da je niko neće, da je glupa, loša majka, loša domaćica,...)
- prijeti, zastrašuje ili uhodi žrtvu (npr. prijeti da će je istući, ubiti, kazniti, ili prijeti da će joj oduzeti djecu, da će je proglasiti ludom,...)
- ne dozvoljava žrtvi da se druži sa prijateljima, da posjećuje porodicu i rodbinu,...
- umanjuje, poriče i prebacuje krivicu za nasilje na žrtvu (npr. govori da se nasilje nije desilo, da je napravio incident samo zato što ga je ona iznervirala, jer joj ručak nije slan ili je zagorio,...)
- optužuje žrtvu da ima drugog muškarca ili da pokušava da zavede drugog, uskraćuje žrtvi ljubav, pažnju i brigu, govori o drugim ženama sa kojima ima vezu, itd.

Psihološko nasilje može postojati samostalno ali je najčešće pratilac drugih oblika nasilja. Nasilnik kroz ovaj oblik nasilja postepeno podčinjava žrtvu kontroli i priprema teren za druge oblike nasilja.

SEKSUALNO NASILJE je vrsta fizičkog nasilja koje je usmjereno na tijelo žrtve. Svaka osoba ovo područje smatra veoma ličnim i intimnim zbog čega su i posljedice nastale uslijed ovog nasilja svrstavaju među najteže.

Pod seksualnim nasiljem se podrazumijeva:

- dodirivanje koje ne odgovara osobi ili je protiv njene volje
- pokušaj silovanja, silovanje ili prisiljavanje na seksualni odnos na način i kada to drugoj osobi ne odgovara ili to ne želi (silovanje se može dogoditi i u braku)
- podvođenje (tjeranje na seksualni odnos sa drugima da bi se ostvarila novčana dobit)
- incest/rodoskrvuće (seksualno zlostavljanje od strane bliskog srodnika – otac, djed, bliski članovi porodice ili rodbine)
- snimanje filmova i fotografija pornografskog sadržaja, a da to osoba ne želi, ...

EKONOMSKO NASILJE podrazumijeva nasilno oduzimanje novca i vrijednih stvari, kao i sprječavanje da se raspoláže zajedničkim materijalnim sredstvima. Ova vrsta nasilja se ispoljava kroz sljedeće oblike ponašanja:

- oduzimanje novca koji osoba sama zarađuje
- zabrana članu porodice da se obrazuje, zaposli i ostvari sopstvene prihode (npr. zabrana ženskom djetetu da se školuje)
- prisiljavanje osobe da zarađuje novac na način kako to ne želi (npr. prisilna prošnja, ili navođenje na prostituciju)
- sprječavanje pristupa novcu koji zarađuje počinitelj nasilja
- trošenje novca od strane nasilnika isključivo za zadovoljenje vlastitih potreba
- neodgovorno trošenje novca koji je predviđen za hranu, higijenu, izdržavanje djece
- nametanje obaveze stalnog podnošenja detaljnih izvještaja o trošenju novca i dr.

Zašto žene trpe nasilje?

Kada čujemo za slučaj porodičnog nasilja prva, spontana reakcija je da se pitamo zašto osoba trpi nasilje i zašto ne traži pomoć. Brojni su razlozi za ovo, a samo neki od njih su:

- strah da će im nasilnik ili vlast oduzeti djecu, ubiti ih ili još više tući
- nedostatak finansijskih sredstava da samostalno prežive
- nedostatak drugog smještaja (žene nemaju gdje da žive nego u kući nasilnika ili njegove porodice)
- ne znanje od koga i kako da zatraže pomoć
- stanje psihičke i fizičke iscrpljenosti

- vjerski ili porodični negativni stavovi prema razvodu
- navika od djetinjstva da je nasilje način života
- zavaravanje da on nije „stvarno“ takav, i da je kriv alkohol, problemi na poslu, nedostatak para, nezaposlenost

Još jedan od važnih razloga zašto žene trpe nasilje su predrasude koje ima društvo, pa i sama žrtva. Neke od tih predrasuda su:

- žena mora da biti udata, a dobre supruge i majke nitko ne tuče
- žena je kriva za nasilje koje trpi jer izaziva nasilnika svojim ponašanjem
- ljubomora – znak ljubavi
- alkohol je kriv a ne nasilnik
- djeci je potreban otac
- nasilje je privatna stvar i isključiva sramota žene
- žene koje trpe nasilje su neobrazovane, siromašne, iz nižih društvenih slojeva

Mnoge žrtve nasilja zaista vjeruju da ako odu, biće im zabranjeno da viđaju djecu, da neće imati pravo na izdržavanje od suprug, ili da će izgubiti pravo na zajedničku imovinu. Žene koje su i ranije živjele u porodici u kojoj je dominiralo nasilje imaju mnogo veći stepen tolerancije prema nasilju, smatrajući ga uobičajenim načinom života. One ne znaju kako da mu se suprotstave, čak i ne shvataju da imaju zakonom garantovana prava da budu

zaštićene od njega. Nasilnicima ovo naravno koristi jer njima i odgovara da žene ne poznaju svoja prava i da su u stalnom strahu.

Zaista postoje situacije u kojima je veoma teško ili nemoguće napustiti nasilnog partnera, ali zato ne treba kriviti ženu. Umjesto toga, potrebno je zahtijevati od nadležnih institucija za provođenje zakona da postupaju u skladu sa zakonom. Od ovih institucija (policije, centara za socijalni rad i tužilaštva) očekuje se da dosljednim provođenjem zakona pomognu ženama žrtvama nasilja da iskorače iz nasilnih porodica.

Zakonska prava žrtve nasilja u porodici

Nasilje u porodici je krivično djelo koje je kažnjivo novčanom kaznom ili kaznom zatvora, a nasilje u porodici koje je uzrokovalo smrt žrtve kažnjivo je kaznom dugogodišnjeg zatvora.

Kako bi žrtva nasilja dobila pomoć i kako bi institucije mogle djelovati u slučaju nasilja u porodici žrtva treba slučaj prijaviti policijskoj stanici ili centru za socijalnu rad u opštini gdje se nasilje dogodilo ili zatražiti mjere zaštite od suda. Nasilje mogu prijaviti i aktivistice ali samo i jedino uz dobrovoljan pristanak žrtve nasilja.

Prema zakonu zdravstveni i socijalni radnici, nastavnici, vaspitači, medicinske, obrazovne i druge ustanove, nevladine organizacije, kao i svaki građanin i član porodice koji znaju za slučaj nasilja u porodici obavezni su prijaviti slučaj policiji, nadležnom tužilaštvu ili centru za socijalni rad.

Zaštitne mjere

Žrtva nasilja, odnosno njezin zakonski zastupnik i/ili staratelj, policija, tužilaštva, centri za socijalni rad, vladine i nevladine organizacije mogu tražiti donošenje zaštitnih mjera kroz obraćanje sudu koji jedini donosi zaštitne mjere koje sprovode institucije (policija, centri).

Ovim mjerama može se uticati na: privremeno uklanjanje situacija koje mogu dovesti do nasilja, spriječiti ponavljanje i produžavanja nasilja, te se može osigurati jedna vrsta zaštite i sigurnost žrtve.

***Zaštitne mjere su privremene.
Da bi sud donio zaštitnu mjeru, žrtva nasilja mora nasilje prijaviti policiji!***

Zaštitne mjere su:

1. udaljenje nasilnika iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor
2. zabrana približavanja žrtvi nasilja
3. osiguranje zaštite osobe izložene nasilju
4. zabrana nasilniku da uznemiravava ili uhodi osobu izloženu nasilju
5. podvrgavanje nasilnika obaveznom psihosocijalnom tretmanu (u ustanovu koju odredi sud)
6. podvrgavanje obaveznom liječenju nasilnika od ovisnosti (u ustanovu koju odredi sud)
7. obaveza društveno korisnog rada nasilnika u korist lokalne zajednice (Zakon u RS predviđa i ovu mjeru)

Nasilnik koji krši zaštitnu mjeru može biti kažnjen novčanom kaznom od 2000 – 10.000 KM (FBiH) odnosno 300 – 500 KM (RS).

Kome se obratiti za pomoć u slučaju nasilja u porodici? – ko pomaže žrtvama porodičnog nasilja?

Osobe koje trpe nasilje u porodici veoma često ne znaju kome i kako da se obrate i od koje institucije da potraže pomoć. Već smo istakli da postoji niz državnih institucija i

organizacija kao što je npr. policija ili Centar za socijalni rad koje mogu i moraju reagovati kada saznaju za slučaj nasilja u porodici.

Kada bilo koja od ovih institucija ne reaguje ili reaguje na neodgovarajući način one krše zakon. Službena osoba koja ne prijavi slučaj policiji može biti kažnjena novčanom kaznom od 1000 do 5000 KM (FBiH) odnosno 800 – 1800 KM (RS).

Žrtve nasilja u porodici trebaju zahtijevati zaštitu od policije, centara za socijalni rad i sudova odnosno tužilaštva!

Uloga državnih institucija u zaštiti od nasilja u porodici

Policija je obavezna da:

- se odazove na poziv i evidentira slučaj nasilja u porodici
- izađe na mjesto događaja
- spriječi nasilnika u daljem nasilničkom ponašanju
- osigura žrtvi pristup medicinskoj i drugim oblicima pomoći i u slučaju potrebe osigurava smještaj žrtve u sklonište za žrtve nasilja u porodici („sigurnu kuću“)

- prikupi što više podataka o događaju i o tome sačini zapisnik
- obavijesti nadležno tužilaštvo i centar za socijalni rad o slučaju
- podnose zahtjev za izricanje zaštitne mjere nadležnom sudu

Centar za socijalni rad je obavezan da:

- primi i sasluša žrtvu nasilja i o slučaju pripremi službenu zabilješku
- u slučaju nasilja odmah obavijesti policiju a policiji dostavi sve informacije o slučaju
- upozna žrtvu sa njezinim zakonskim pravima i pravima djeteta
- preduzme sve mjere osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve odnosno sigurnosti djeteta, naročito smještaj žrtve i djeteta u sklonište za žrtve nasilja u porodici
- sa žrtvom nasilja izradi plan njezine sigurnosti i uspostavi redovan kontakt sa žrtvom
- posreduje i pomaže žrtvi nasilja kod ostvarivanja njezinih prava (besplatna pravna pomoć, besplatna zdravstvena pomoć, i sl.)
- se odazove na poziv policije radi trenutnog zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika i informativnog razgovora u vezi sa slučajem

Sud/tužiteljstvo je obavezno da:

- osigura hitno rješavanje slučaja
- osigura zadržavanje nasilnika do određivanja pritvora
- osigura zaštitu žrtve na sudu i unutar suda i omogući ispitivanje žrtve odvojeno od počinitelja
- u roku od osam dana od saslušavanja žrtve i nasilnika donese odluku o izricanju zaštitnih mjera
- svim donesenim odlukama i daljim koracima u konkretnom slučaju obavijesti policiju

Zdravstvene ustanove su obavezne da:

- pruže žrtvi nasilja u porodici zdravstvenu pomoć bez obzira da li je žrtva zdravstveno osigurana
- povrede nastale u slučaju nasilja u porodici evidentira u karton a slučaj bez odlaganja prijavi policiji
- u slučaju sumnje da se radi o nasilju u porodici pokuša kroz razgovor sa žrtvom dobiti više informacija o tome šta se dogodilo
- na traženje suda ili policije dostave nalaze odnosno mišljenje koje je od značaja za rješavanje i dokazivanje djela nasilja u porodici

- neće javno iznositi podatke o zdravstvenom stanju pacijenta/žrtve nasilja

Uloga nevladinih organizacija u zaštiti i pomoći žrtvama nasilja u porodici

Nevladine organizacije se već dugi niz godina bave pružanjem različitih vidova pomoći i podrške žrtvama nasilja u porodici, imaju veliko iskustvo u direktnom radu sa žrtvama i različite značajne programe pomoći za žrtve nasilja. Neke od njih su:

SOS – telefoni

Žrtva nasilja u porodici se može obratiti za pomoć na jedinstvene SOS brojeve telefona.

Federacija BiH - **1265**
Republika Srpska – **1264**

Kada pozove neki od ovih brojeva žrtva nasilja nije obavezna dati svoje lične podatke, a ima mogućnost dobiti informacije o svojim pravima i upute za pristupanje različitim vidovima pomoći. Ovo je najjednostavniji način za sve žene koje trpe nasilje da se informišu o svojim pravima i dobiju upute za dalje postupanje.

Skloništa za žene žrtve nasilja u porodici (sigurne kuće):

- smještaj za žene žrtve nasilja, sa ili bez djece, moguć je na traženje policije i/ili centra za socijalni rad. Žrtva ili aktivistica može kontaktiranjem SOS telefona ili direktno organizacije koja ima sklonište tražiti smještaj žrtve nasilja (pogledati listu ovih organizacija koja se nalazi na kraju vodiča)
- žrtvi se u skloništu pruža neophodna medicinska, socijalno-pravna, psihološka i druga pomoć
- žrtva u skloništu može ostati najdalje 3 mjeseca

Psihološka pomoć žrtvama nasilja u porodici (savjetovališta u okviru sigurnih kuća ili nevladinih organizacija):

- psihoterapija
- osnaživanje
- psihološka podrška
- savjetovanje

Ovu vrstu pomoći pružaju stručnjakinje obučene za ovu vrstu posla (psihijatrice, psihologinje, psihoterapeutkinje).

Pružanje besplatne pravne pomoći i informacija (u nevladinim organizacijama):

- obavještanje i pružanje osnovnih informacija žrtvama nasilja o pravima i institucijama koje pružaju pomoć žrtvama nasilja u porodici, kao i drugim pravima
- obrazovanje javnosti i zajednice o nasilju u porodici i pravima žena i drugih članova porodice na život bez nasilja
- direktna pravna pomoć koja može uključivati pokretanje i vođenje postupaka pred institucijama, pisanje tužbi i podnesaka, davanje pravnih savjeta

Rad sa žrtvama nasilja

Kako pristupiti i pružiti pomoć žrtvi nasilja?

Aktivistice su osobe koje rade u nevladinim organizacijama i posebno su obučene za pružanje informacija i pomoći žrtvama nasilja. Kada se žrtva nasilja obrati nekoj od nevladinih organizacija koja radi sa žrtvama nasilja onda će sa aktivisticom obaviti razgovor u kojem će:

- saslušati ženu
- dati informaciju o pravima
- dati informaciju o tome koja institucija pruža koju vrstu pomoći

- dati informaciju o nevladinim organizacijama koje pružaju podršku ženama žrtvama nasilja

Ukoliko želi da pomogne žrtvi nasilja u porodici aktivistica mora znati:

- rad sa žrtvama nasilja je jako težak i iscrpljujući za aktivisticu
- ni na koji način ne smije dodatno povrijediti žrtvu

Žrtve nasilja žive u izolaciji, često nemaju osobu od povjerenja kojoj se mogu požaliti. Aktivistica je vrlo često prva osoba od povjerenja koju žrtva sreće i često prva osoba kojoj povjerava svoju priču. Pričanje priče žrtvama trenutno pomogne ali treba znati da je ta pomoć kratkotrajna. Dešava se da osobe iz želje da sebi olakšaju i napokon nekom ispričaju kroz šta prolaze i kako se osjećaju ispričaju i više nego što su spremne. Važno je imati na umu da pričanjem svoje priče žrtve ponovo proživljavaju svoje patnje. Posao aktivistice je da sasluša, ne produbljuje ženinu priču, te da pruži potrebne informacije gdje i kako da potraži pomoć.

Aktivistice trebaju voditi računa da ne padnu u zamku savjetovanja. Savjetovanjem se prvenstveno bave profesionalke (psihijatrice, psihologinje, psihoterapeutkinje). Savjetovanje je način povezivanja sa žrtvom nasilja kako bi joj se pomoglo da istraži svoje misli, osjećanja i ponašanje; da joj se pomogne da nađe i upotrijebi svoju snagu da

efikasnije izađe na kraj sa svojim životnim problemima; da donese odgovarajuće odluke ili poduzme potrebne aktivnosti.

Ukoliko se žrtva nasilja odluči zatražiti zaštitu unutar državnih institucija aktivistica treba biti svjesna da je procedura često duga i ponižavajuća za žrtvu. Žrtve se mogu osjećati izdano, uplašeno ili mogu odustati od daljeg postupka što dodatno opterećuje i kod aktivistica stvara osjećaj da nisu učinile dovoljno. Pogrešna intervencija (savjet, komentar, sugestija) može žrtvu obeshrabriti i odvesti u još veću izolaciju.

Posao aktivistice je da sasluša i na osnovu dobijenih činjenica pruži dovoljno informacija žrtvi nasilja kako i gdje zatražiti pomoć!

Aktivistica se fokusira na ono što je njezin posao. Ne treba gubiti energiju na poslove drugih na koje ne može da djeluje i utiče.

Iako zakon nalaže da svi u lancu pružanja pomoći i podrške kada saznaju za nasilje to moraju prijaviti nadležnim organima, aktivistice to čine samo i jedino uz dobrovoljan pristanak žrtve nasilja. Ovim se ne krši zakon, jer se ne odustaje od prijave, ona se samo odlaže dok se žrtva dovoljno ne osnaži.

Aktivistica daje informaciju – žena bira kad i kome će se obratiti!

***Žrtva nasilja donosi odluku kada i kome će prijaviti nasilje.
Ona ipak najbolje zna šta je za nju najbolje.***

Kako razgovarati sa žrtvom nasilja?

Savjeti za aktivistice

Prije samog razgovora potrebno je obezbijediti sigurno okruženje, mjesto gdje niko neće ometati razgovor i gdje će se žena osjećati ugodno i zaštićeno. Treba imati na umu da se razgovor sastoji od slušanja i govorenja.

Žrtve dugotrajnog nasilja mogu zvučati konfuzno i nejasno. Vrlo često ni same ne znaju šta žele reći ili pitati. Pažljivim slušanjem pomagačica pojašnjava i sebi i ženi šta zapravo želi reći i koju vrstu pomoći treba. Treba provjeriti da li je dobro shvaćena i to postavljanjem pitanja, kao što je npr.: „Ako sam vas dobro razumjela rekli ste...“ Na ovaj način moguće je steći pravi uvid u žrtvinu situaciju, ali se šalje i važna poruka: razumijem kako se osjećaš, potrudit ću se da ti pomognem. Na ovakav način se gradi povjerenje među sugovornicama.

Ono što aktivistica govori treba da bude jasno i prilagođeno jeziku osobe s kojom razgovara. Naročito je važno da se tokom razgovora sa žrtvom nasilja vodi računa o:

- izrazu lica i pogledu
- položaju tijela
- pokretima ruku i dodiru
- tonu glasa i brzini kojom se govori

Nikako ne treba izražavati:

- čuđenje
- zaprepaštenost
- odbojnost
- nedostatak vremena

Aktivistica naročito treba voditi računa o slijedećem:

- ona samo pruža informacije i podržava ženu u **njenoj** odluci
- ne zasipa savjetima. Žrtve nasilja čuju mnogo „savjeta“. Njima nedostaje neko ko će pokazati razumijevanje i podršku. Ovo je naročito važno onda kada se ne odobrava izbor koji žena čini

- ne pruža lažnu nadu. Ne govori da će sve biti dobro i ne obećava nešto što ne može ispuniti
- obavezno stavi do znanja da su svi podaci zaštićeni i da se bez njihovog odobrenja o tome neće razgovarati sa drugima, niti će se nasilje kojem je izložena prijaviti vladinim institucijama bez lične saglasnosti

Šta aktivistica nikako ne smije uraditi!

- imati negativan stav o osobi s kojom razgovara (npr. glupa, dosadna)
- davati savjete ili osuđivati ženu za nasilje koje trpi
- umirivati, tješiti i govoriti da je sve u redu, da ne plače i sl.
- čuditi se priči i to otvoreno pokazati (npr. reći: ne mogu da vjerujem, nemoguće)
- tražiti prikriveno značenje (dok žena priča u njenoj priči tražiti „pravo“ značenje priče. Priče ponekad mogu biti konfuzne ili pak da žena potpuno smireno priča strašne stvari koje su joj se desile.)
- ne pitati zašto (odrasle osobe kada se nađu u situaciji nasilja nemaju odgovor na pitanje zašto)

Praćenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

Evidencija o pojedinačnim slučajevima

1. Datum pružanja informacije _____

2. Trajanje razgovora od _____ do _____

3. Da li Vam se žena prvi put obraća za pomoć?

DA

NE

4. Kratak opis priče

---

5. Da li se žena obraćala za pomoć institucijama do sada i kojim:

- policija
- centar za socijalni rad
- medicinska institucija
- tužilaštvo
- sud
- besplatna pravna pomoć
- nevladina organizacija
- ostale institucije
- NE

6. Ženino iskustvo sa institucijama (napišite šta vam je žena ispričala)

---

7. Koju vrstu pomoći ste pružili ženi?

- saslušala priču žene
- dala informacije koja institucija i kakvu vrstu pomoći pruža
- dala informacije o nevladinim organizacijama koje pružaju pomoć ženama žrtvama porodičnog nasilja
- drugo, navedite

---

8. Da li vam je žena rekla svoj slijedeći korak? Ako jeste, šta je odlučila da uradi?

Kratke smjernice za rad u zajednici

Mini radionice o ljudskim pravima

- Rad u zajednici odvija se putem sastanaka na kojima učestvuje 15 do 20 osoba u trajanju do maksimalno 2 sata. Ovi sastanci su namijenjeni za žene iz zajednice, a uključuje i muškarce koji iskažu interes da u njima učestvuju
- Rad se odvija kroz predavanje i razgovor u nekoliko blokova:
  - šta su ljudska prava?
  - šta su ženska ljudska prava?
  - šta je to nasilje nad ženama i nasilje u porodici?
  - kako zakoni tretiraju nasilje u porodici?
  - kako trebaju postupati nadležne institucije u slučajevima nasilja u porodici prema zakonu

Kratki savjeti za moderiranje razgovora!

- Prema svim učesnicima na radionici važno je odnositi se sa dužnom pažnjom i uvažavanjem, iako možda govore o nečemu sa čim se ne slažete

- Govorite samo o onome šta je međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i domaćim zakonima propisano (prvi dio Vodiča)
- Nikako ne pozivajte žene da govore svoje lične priče
- Ukoliko žena ipak insistira da iznese lično iskustvo pretrpljenog nasilja ne dozvolite da se postavljaju dodatna pitanja, ili da učesnici iznose svoje stavove ili daju savjete
- Pozovite svaku učesnicu da ukoliko želi može sa Vama obaviti individualni razgovor, te tako dobiti potrebne informacije u vezi sa konkretnim slučajem nasilja koje eventualno trpi ili je pretrpila

Kontakt informacije o organizacijama i institucijama kojima se mogu obratiti žene žrtve nasilja u porodici

1. Telefoni za prijavu nasilja u porodici i krivičnih djela

SOS – telefoni (za žene žrtve nasilja u porodici, žene ne moraju dati svoje podatke)

Federacija BiH - 1265

Republika Srpska – 1264

Krimolovac (za prijavu različitih krivičnih djela, u slučaju da same ne želite zvati ovaj telefon slučaj ćete prijaviti prvo nama a onda ćemo mi zvati)

Broj jedinstven za BiH - 080 020 505

2. Državne institucije za pružanje besplatne pravne pomoći

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Banja Luka

Adresa: Slavka Rodića 4

Telefon: 051-233-570

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Doboj

Adresa: Svetog Save 20

Telefon: 053-216-085

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Istočno Sarajevo

Adresa: Vuka Karadžića 28

Telefon: 057-320-110

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Trebinje

Adresa: Obala Luke Vukalevića 45

Telefon: 059-272-550

Ured za pravnu pomoć Brčko Distrikta BiH

Adresa: Trg Pravde 10

Telefon: 049-216-085

Zavod za pružanje pravne pomoći Tuzlanskog kantona

Adresa: Džafer mahala 51

Telefon: 035-307-866

Zavod za pravnu pomoć Zeničko-dobojskog kantona

Adresa: Kočevska čikma 1

Telefon: 032-407-792

Zavod za pružanje pravne pomoći Zapadno-hercegovačke županije

Adresa: Trg Gojka Šuška 34, Široki brijeg

Telefon: 039-704-804

3. Nevladine organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći i sigurne kuće za žene žrtve nasilja

Centar za pravnu pomoć ženama, Zenica

Uredi u Kaknju, Visokom i Žepču

Telefon: 032-402-049

(pomoć možete dobiti i putem interneta na <http://www.cenppz.org.ba>)

Helsinški komitet za ljudska prava BiH, Sarajevo

Adresa: Ante Fjamenga 14 b

Telefon: 033-660-811

Udružene žene, Banja Luka

Adresa: Kalemegdanska 18

Telefon: 051-462 146

(organizacija ima i sigurnu kuću za žene žrtve porodičnog nasilja)

Medica, Zenica

Telefon: 032-463-920

(organizacija ima sigurnu kuću za žene žrtve porodičnog nasilja kao i cijeli niz drugih vrsta podrške za žene)

Fondacija za obrazovanje i socijalnu zaštitu djece, Prijedor

Telefon: 052-241-861

(organizacija ima sigurnu kuću za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja)

Žene BiH, Mostar

Telefon: 036-550-339

(organizacija ima i sigurnu kuću i savjetovanište kao i pravnu pomoć)

Mirjam – Caritas, Mostar

(organizacija ima sigurnu kuću i Obiteljsko savjetovanište)

Viva žene, Tuzla

Telefon: 035-224-310

(organizacija ima sigurnu kuću, i savjetovanište za žene žrtve nasilja)

Fondacija lokalne demokratije, Sarajevo

(organizacija ima i sigurnu kuću kao i pravnu pomoć)

Telefoni: 033-223-366 ili 570 560 ili 570-561

Žene sa Une, Bihać

Telefon: 037-220-855

(organizacija ima sigurnu kuću za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja)

Budućnost, Modriča

Telefon: 053-820-701 i 820-700

(organizacija ima sigurnu kuću za žene žrtve porodičnog nasilja kao i cijeli niz drugih vrsta podrške za žene)

Vaša prava (uredi)

Sarajevo, adresa: Lukavička cesta; telefon 033-789-105

Banja Luka, adresa: Meše Selimovića 17; telefon 051-232-919

Goražde, adresa: Seada Sefovića 10; telefon 038-220-544

Mostar, adresa: H. Zahirovića Lace bb; telefon 036-558-580

B. Petrovac, adresa: Bosanska 110, telefon: 037-881-248

Srebrenica, adresa: Titova bb, telefon: 056-440-998

Trebinje, adresa: Carine 3, telefon 056-246-80

